

Venäjän alueilla. Viimeksi mainittu artikkeli on kirjoitettu yhdessä Jukka Pietiläisen kanssa.

Väitöskirja sisältää arvokasta empiiristä aineistoa. Yksi keskeisiä tuloksia on venäläisen toimittajakunnan jako kolmeen sukupolveen sen mukaan, milloin journalisti on aloittanut ammatissaan. Neuvostojournalistit tulivat ammattiin ennen vuotta 1990, transiitioajan sukupolvi 1990-luvulla ja kolmas sukupolvi 2000-luvulla. 1990-luku merkitsi neuvostojärjestelmän kriisiä ja loppua sekä kapitalistisen järjestelmän tuloa, 2000-luku vakiintumisen aikaa. Yhteiskunnan muutokset heijastuvat journalistien ammattirooleihin. 1990-luvun journalistit olivat julkaisemisen vapauden huumassa ja ammatti avoin kaikille, mikä merkitsi toimittajakunnan monimuotoistumista neuvostosukupolveen verrattuna. Vanha sukupolvi ymmärsi journalistin roolin organisaattorina ja kouluttajana, uudet toimijat taas suuntautuivat viihdyttämiseen. Presidentti Vladimir Putinin aikana yhteiskunnallinen tilanne on vakiintunut ja näkyvissä on elementtejä neuvostotraditioista itesesensuureineen. Pastin mukaan median riippuvuus valtiosta ja yksityisistä sponsoreista eroaa vain vähän Neuvostoliiton aikaisesta riippuvaisuudesta valtiosta.

Tämän päivän Venäjällä toimittajan ammatti on Pastin mukaan toisaalta suosittu ja elitistinen, toisaalta yksi ammasteista joihin yleisö vähiten luottaa. Hän näkee useiden toimittajien tekemän ammatissaan pr-työtä – muun muassa vallanpitäjien hyväksi – ja keskittyvän lähinnä oman uransa rakentamiseen: monen tavoitteena on siirtyä journalismista valtion palvelukseen tai talouselämään. Journalismi on lähestynyt virkatyötä, kun journalistit ovat vapauden kauden jälkeen jälleen palanneet valtion palvelukseen, samankaltaiseen asemaan kuin Neuvostoliitossa.

Pastilla on pessimistinen näkemys toimittajien nuoresta sukupolvesta ja lähitulevaisuudesta. Hänen mukaansa he pitävät vallanpitäjien asemaa itsestään selvänä ja toimivat jopa konservatiivisemmin kuin Neuvostoliitossa toimineiden sukupolvi. Nuorille tärkeintä on saavuttaa materiaalisia etuja, ja ammatin itsenäisyys kärsii. Pesti käyttää toimittajan ammatin muutoksesta Venäjällä käsitettä proletarisaatio, joka on vastakohta professionalisaatiolle. Proletarisaatiolla hän tarkoittaa, että ammatti ei ole länsimaisessa merkityksessä itsenäinen, vaan että se on menettänyt autonomiansa journalismin muuttuessa poliittisen propagandan välineeksi. Lisäksi ammatilliset taidot ovat heikentyneet.

Toimittajahaastatteluiden sekä survey-kyselyjen perusteella muodostuu sukupolvijaottelun lisäksi kolme nykytoimittajan perusroolia: pr-toimija, viihdyttäjä ja organisaattori. Nämä muistuttavat neuvostoaikaisia propagandistin, agitaattorin ja organisaattorin tehtäviä. Venäjän mediaekentän moninaisuus houkuttelee lukijan vielä jatkopohdintoihin: nyt kun yleisen tason trendit ovat tiedossa, voisi olla kiinnostavaa kuulla lisää eroista toimittajasukupolvien sisällä, esimerkiksi viestintävälineiden tai toimittajien erikoistumisalueiden mukaan. Voi myös pohtia, voisiko median rakennemuutoksista, kuten kaupallistumisesta, seurata jotakin hyvääkin toimittajien ilmaisunvapauden kannalta.

Katja Koikkalainen

Perusteellinen opas Venäjän arkielämään

Outi Parikka: *Äiti-Venäjän aapinen*. Jyväskylä: Atena, 2007. 413 s.

MTV3:n Venäjään erikoistunut toimittaja Outi Parikka on kirjoittanut kirjan kokemuksistaan. Hän arvelee, että kirjasta voisi olla apua suomalaisille naapurimaan ymmärtämisessä – Venäjään saattaa suomalaisesta näkökulmasta katsottuna näyttää sumealta tai jopa käsittämättömältä. Kirja on tyyliltään lähinnä journalismia, mutta ehdottomasti hyvää sellaista. Tällaista lukisi mielellään enemmän myös sanomalehdistä.

Parikan suhde venäläisiin on lämmin ja kirjan jälkisanoina hän kertoo tiestään Venäjälle. Hän lähti maahan 1980-luvun lopulla Venäjä-myyteistä mitään tietämättömänä ja selvisi kulttuurieroista vaihto-opiskelijana Kiiovassa. Avoin suhtautuminen alueeseen avasi ikkunan todelliseen venäläisyyteen, mikä liikaa

Venäjän mystifiointia lukeneelta ei olisi ehkä onnistunut. Parikka myös uskoo naapurimahan ja sen asukkaisiin, vaikka torjuukin Fjodor Tjuttševin ajatuksen siitä, että Venäjää ei voi järjellä ymmärtää, vaan siihen voi vain uskoa. Tietoyhteiskunnan Parikka uskoo vapauttavan Venäjän kansasta energiaa uudella tavalla, kirjoittamattomien lakien asema heikkenee, kun hyvä hallintotapa etenee ja kansalaisyhteiskunnan vahvistuminen heikentää korrup tiota ja byrokratiaa ja tällä tavoin myös valehtelua.

Parikka esittelee maata venäjän kielen aakkosten avulla. Yhtä kirjainta vastaa yksi hakusana. Menetelmän voisi kuvitella toisaalta rajoittavan käsiteltävien asioiden määrää ja toisaalta tuovan mukanaan jotakin tarpeetonta. Tältä on kuitenkin vältytty, sillä Parikka ei rajoitu pelkästään avainsanoihinsa, vaan esimerkiksi televisiota koskevassa luvussa kertoo myös muista tiedotusväli-

neistä ja Tšehovia käsittelevässä luvussa myös muista kirjailijoista ja kirjallisuuden asemasta Venäjällä.

Sanatkin on hyvin valittu: alkohol, bjurokratija, vjazka, gostepriimstvo ja niin edelleen. I-kirjainta edustamaan Parikalla oli kaksi ehdokasta: internet ja historia, joista internet voitti. Historiaa sivutaan kuitenkin myös muissa luvuissa, tosin vähemmän kuin nykyaikaa. Näin kirja on erityisesti Neuvostoliiton jälkeisen Venäjän, ehkä jopa Putinin ajan Venäjän, opas enemmän kuin historiaan keskittyvä esitys. Eri elämäalueista eniten esillä ovat uskonto ja erilaiset taikauskon muodot, arkielämä, tiedonvälitys, rikollisuus ja erilaiset kirjoittamattomat säännöt. Parikka antaa hyödyllisiä neuvoja erityisesti arkielämään, esimerkiksi siihen, miten selvittää lompakon löytämiseen liittyvästä huijausyrityksestä.

Parikan monipuolinen tausta näkyy kirjassa: tiedotusopin lisäksi hän on opiskellut myös kauppatieteitä. Parikka selittää venäläisten toimintaa hollantilaisen yritysvaltuuturien tutkijan Geert Hofsteden mallin avulla. Alun perin yritysvaltuuturien vertailuun tarkoitettu malli auttoi Parikkaa jäsentämään Venäjää ja venäläisiä kunnolla. Hofsteden alkuperäisessä tutkimuksessa, joka ilmestyi suomeksi 1992, Venäjä ei ollut mukana, mutta Parikka soveltaa mallia onnistuneesti. Parikan mukaan venäläisille on ominaista korkea valtaetäisyys, vahva kollektiivisuus, vahva epävarmuuden välttely ja lyhyt aikajänne. Venäjä sijoittuu sitä vastoin keskelle maskuliinisuus – feminiinisuus -asteikolla.

Myös Venäjällä on innostuttu Hofsteden soveltamisesta ja empiiristä aineistoa venäläisten sijoittumisesta Hofsteden malliin on kerätty useammallakin tutkimuksella. Tulokset sopivat hyvin yhteen Parikan arvioiden

kanssa, tosin ainoa poikkeus on se, että myös kollektiivisuuden asteikolla venäläiset sijoittuvat pikemminkin keskelle kuin kumpaankaan ääripäähän. Joidenkin tulosten mukaan venäläiset sijoittuisivat nykyisin keskelle myös valtaetäisyys-asteikolla. Tosin on mahdollista, että yritysvaltuuturien perustuva tutkimusasetelma (Hofsteden mallin kysymykset koskevat nimenomaan toimintaa yrityksissä) saattaa heikentää yleistettävyyttä koko yhteiskuntaan. Parikka ei kuitenkaan tukeudu pelkästään Hofsteden malliin, vaan hän antaa Venäjällä havaitsemilleen kummallisuuksille myös paljon käytännöllisempiä selityksiä. Esimerkiksi taikauskoinen kieltä palata hakemaan jotakin tavaraa kotoa lähdön jälkeen on varmaan perua pitkistä etäisyyksistä ja siitä, että lähtiessä on syytä olla tarkkana mukaan otettavista tavaroista.

Kirjan parasta antia ovat käytännön kokemukset toiminnasta Venäjällä. Pienillä lahjoilla voi vauhdittaa asioiden hoitumista, suhdeverkostoihin kannattaa panostaa ja niitä on osattava hyödyntää. Kirja antaa esimerkkejä myös sopivista maljapuheista.

Mielenkiintoisia ovat Parikan kokemukset esimerkiksi mafiapomon talon rakennustyömaalta kun hätävale, että ollaan tekemässä ohjelmaa arkkitehtuurista paljastuikin mafiamiehelle ja hänen joukolleen, tai siitä, miten käy miliisin uhattua takavarikoida auton mahdollisen asiakirjariikkeen vuoksi. Monia Parikan kokemuksia voi suhteuttaa omiin havaintoihin, tosin toimittaja kokee enemmän erilaisia tilanteita kuin

varsin pienen yhteiskunnallisen kerroksen kanssa tekemisissä oleva tutkija. Pirstävä on myös lopun luettelo asioista, joista tietää, että on ollut liian kauan Venäjällä: juot krapulaan suolaveden suolakurkkupurkeista; sinusta on tullut salaliittoteorioiden kannattaja; pidät kaalista, ja niin edelleen.

Tutkijan silmin kirjaa lukiessa olisi toivonut tarkempia viittauksia muuhun kirjallisuuteen. Kirjallisuusluettelo löytyy kirjan takaa, mutta siihen on otettu mukaan lähinnä vain varsinaiset kirjat ja artikkelit ovat jääneet suurelta osin luettelon ulkopuolelle. Parikan kirja onkin suunnattu ennen kaikkea tavalliselle Venäjältä kiinnostuneelle lukijalle, miksei myös eri alojen Venäjän yhteistyötä harjoittaville ja vaikkapa toimittajille. Minullekin kirja avasi paljon uutta venäläisestä sielunmaisemasta ja arkisista toimintatavoista.

Tekstiin on kuitenkin jäänyt jonkin verran pientä epätarkkuutta ja harmittavia asiavirheitä. Parikka kirjoittaa kaksi hakusanoistaan väärin: *ženžina* (po. *ženštšina*) ja *zagon* (po. *zakon*). Burjaatit eivät suinkaan ole islamilaisia vaan buddhalaisia (s. 116), Pjotr Tšaadajev esiintyy väliin muodossa Tšadajev (s. 121), kaupunki nimeltä Ivanovo on muuttunut muotoon Ivanov (s. 381) ja kirjallisuusluettelossa Timo Viha-vaaisesta on tullut Vehviläinen. Huolellisemmalla viimeistelyllä kirjasta olisi tullut luettavampi myös niille, joille Venäjä on jo tutumpi.

Jukka Pietiläinen